

LIETUVOS RESPUBLIKOS
KONKURENCIJOS TARYBA

Konkurencijos teisės taikymas farmacijos sektoriui

Šarūnas Keserauskas
LR konkurencijos tarybos pirmininkas

LIETUVOS RESPUBLIKOS
KONKURENCIJOS TARYBA

2011-10-04

Vilnius

KOKIA APIMTIMI FARMACIJOS SEKTORIUI GALI BŪTI TAIKOMA KONKURENCIJOS TEISĖ?

- LR Konkurencijos įstatymo 4 str.

Draudžia viešojo administravimo subjektams priimti teisės aktus ar kitus sprendimus, kurie sukuria skirtingas konkurencijos sąlygas toje pačioje rinkoje konkuruojantiems ūkio subjektams

- LR Konkurencijos įstatymo 5 str.

Draudžia ūkio subjektams sudaryti susitarimus, kuriais siekiama riboti konkurenciją arba kurie riboja ar gali riboti konkurenciją

- LR Konkurencijos įstatymo 9 str.

Draudžia ūkio subjektams, kurie užima dominuojančią padėtį atitinkamoje rinkoje piktnaudžiauti šia padėtimi ir tokiu būdu riboti konkurenciją ar pažeisti vartotojų interesus

- LR Konkurencijos įstatymo 10-15 str.

Numato pareigą ūkio subjektams, atitinkantiems t.t. kriterijus, pranešti apie numatomą įvykdyti koncentraciją ir gauti leidimą

FARMACIJOS SEKTORIAUS SPECIFIKA

- Iškreiptas paklausos ir pasiūlos modelis
- Ypatingas dėmesys skiriamas T&P, patentams ir jų apsaugai
- Principas “Pinigai seka paskui pacientą”
- Svarbus valstybinių įstaigų (SAM, VLK) vaidmuo

BET:

- Farmacijos rinkos specifika nedaro įtakos konkurencijos teisės numatytų draudimų taikymui.
- KĮ 5 str. pažeidimo atvejais ūkio subjektai turi teisę įrodinėti, kad jų susitarimas skatina techninę/ekonominę pažangą ar gerina prekių gamybą ar paskirstymą.

[ESTT byla GlaxoSmithKline C-501/06 P, C-513/06 P, C-515/06 P and C-519/06 P]

REGULIAVIMAS AR KONKURENCIJA?

- Pagrindinis klausimas: **Kas atsakingas?**
- Kriterijus: **Veiksmų diskrecija:**
 - Valstybės institucijų veiksmai **įpareigoja** riboti konkurenciją
 - Valstybės institucijų veiksmai **sudaro sąlygas / palengvina** konkurencijos ribojimą
- Ar išlieka bent **dalinė galimybė** priimti savarankišką sprendimą dėl konkurencijos ribojimo?

ATSAKOMYBĖ

- **ŪKIO SUBJEKTAMS**

- Piniginė bauda **iki 10% bendrųjų metinių pajamų** praėjusiais finansiniais metais
- Perkančiosios organizacijos teisė diskvalifikuoti ūkio subjektą iš viešųjų pirkimų

- **VADOVAMS**

- Gali būti apribojama **teisė nuo trejų iki penkerių metų** eiti viešojo ir (arba) privataus juridinio asmens **vadovo pareigas**, būti kolegialaus priežiūros ir (arba) valdymo organo nariu.
- Papildomai gali būti skiriama piniginė bauda **iki 50 000 litų**.

Konkurencijos teisės taikymas farmacijos sektoriuje: Konkurenciją ribojantys susitarimai

Jolanta Ivanauskienė,
LR konkurencijos tarybos
Draudžiamų susitarimų skyriaus vedėja

Turinys

1. Konkurenciją ribojančių susitarimų draudimas
 - Draudimą įtvirtinančios teisės normos
 - Konkurentų susitarimai (karteliai) ir vertikalieji susitarimai
2. Kartelis ortopedinių priemonių rinkoje (2011 m.)
 - Pagrindiniai faktai
 - Nustatyti konkurencijos ribojimai
 - Ūkio subjektų veiksmų įvertinimas
 - VLK veiksmų įvertinimas
3. Tyrimas farmacijos rinkoje (2011 m.)
 - KT tirti galimi konkurencijos ribojimai
 - Ūkio subjektų veiksmų įvertinimas
 - Rekomendacijos SAM

1. Konkurenciją ribojančių susitarimų draudimas

Draudimą įtvirtinančios teisės normos

- Konkurencijos įstatymo 5 straipsnis draudžia visus susitarimus, kuriais siekiama riboti konkurenciją arba kurie riboja ar gali riboti konkurenciją.
- Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 straipsnis nustato:
“ kaip nesuderinami su vidaus rinka yra draudžiami: visi įmonių susitarimai, įmonių asociacijų sprendimai ir suderinti veiksmai, kurie gali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą ir kurių tikslas ar poveikis yra konkurencijos trukdymas, ribojimas arba iškraipymas vidaus rinkoje “.

Draudžiamų susitarimų rūšys

- Visais atvejais ribojančiais konkurenciją laikomi **konkurentų** susitarimai
 - tiesiogiai ar netiesiogiai nustatyti (fiksuoti) tam tikros prekės kainas arba kitas pirkimo ar pardavimo sąlygas;
 - pasidalyti prekės rinką teritoriniu pagrindu, pagal pirkėjų ar tiekėjų grupes ar kitu būdu;
 - nustatyti tam tikros prekės gamybos ar pardavimo kiekius, taip pat riboti techninę pažangą ar investicijas;
 - panašaus pobūdžio sutartyse taikyti nevienodas (diskriminacines) sąlygas atskiriems ūkio subjektams ir tuo sudaryti jiems skirtingas konkurencijos sąlygas.
- **Vertikalieji** (skirtinguose gamybos ir platinimo grandinės lygmenyse veikiančių subjektų) susitarimai.

2. Kartelis ortopedinių priemonių rinkoje

Pagrindiniai faktai 1/2

- Tyrimas pradėtas 2009 m. gavus rinkos dalyvio pareiškimą.
- Nagrinėta rinka – kompensuojamųjų ortopedijos techninių priemonių gamyba ir prekyba.
- Taikomas specialus teisinis reglamentavimas: bazinės kainos, pagal kurias taikomas kompensavimas, ir maksimalių pardavimo kiekių nustatymo metodas yra nustatytas teisės aktais bei sutartimi tarp gamintojo ir VLK.
- Konkurencijos teisės reikalavimai taikomi ir kompensuojamųjų priemonių rinkoje.

Pagrindiniai faktai 2/2

- Nuo 2006 iki 2010 m., dalyvaudami dviejų asociacijų ir VLK susirinkimuose, ortopedinių priemonių gamintojai buvo sudarę draudžiamus susitarimus dėl kainų, ortopedinių priemonių kiekių ir rinkos pasidalijimo.
- 2011 m. sausio mėn. 12 gamintojų buvo nubausti beveik 3 mln. litų baudomis už KĮ 5 str. ir SESV 101 str. pažeidimą.
- Pareiškėjas buvo pripažintas nepažeidusiu konkurencijos teisės reikalavimų.

Susitarimas dėl kainų

- Dalyvaudami asociacijos susirinkimuose gamintojai susitarė dėl:
 - vienodos sąnaudų struktūros;
 - ortopedinės avalynės kainų;
 - ortopedinės avalynės gamybos ir pritaikymo proceso įkainių;
 - pelno procento;
 - maksimalių priemokų taikymo tuo atveju, kai ortopedinė priemonė yra kompensuojama dalinai.

Susitarimas dėl kiekių ir rinkos pasidalijimo

- Gamintojai susitarė apriboti savo gamybos ir pardavimo kiekius, atsižvelgdami į tai, kad jų gamybiniai pajėgumai buvo didesni už skirtas biudžeto lėšas.
- Gamintojai susitarė dėl kiekvienam iš jų “priklausančios” valstybės skiriamų lėšų dalies, taip pasidalindami rinką.
- Susitarimo įgyvendinimas buvo kontroliuojamas VLK, kuri kas mėnesį siųsdavo ataskaitas, atspindinčias visų įmonių gamybos suvestinius duomenis.
- “Įsipareigojimų asociacijai” laikymąsi prižiūrėjo ir pati asociacija, primindama būtinybę laikytis sutartų gamybinių pajėgumų.

Ūkio subjektų veiksmų įvertinimas

- Nepaisant specialaus reglamentavimo, gamintojai galėjo laisvai apsispręsti dėl ortopedinių priemonių pirkėjui - VLK - teikiamų duomenų apie kainas, gamybos ir pardavimo kiekius.
- Vis dėlto, gamintojai nusprendė:
 - skaičiuoti savo kaštus pagal bendrą kaštų struktūrą ir pateikti šiuos duomenis VLK;
 - pateikti VLK gamintojų kartu parengtą ortopedinės avalynės bazinių kainų paskaičiavimą;
 - pateikti VLK gamintojų kartu parengtą pasiūlymą dėl gamybos kiekių pasiskirstymo.
- Buvo susitarta dėl vieno bendro pasiūlymo pateikimo pirkėjui, apimančio kainų paskaičiavimą ir produkcijos kiekių paskirstymą.

Pareiškėjo ir VLK veiksmų įvertinimas

- Pareiškėjas buvo pripažintas nedalyvavusiu draudžiamame susitarime dėl savo aktyvaus prieštaravimo kitų gamintojų veiksams (susitarimui).
- Ne formalus, o faktinis veiksmų vertinimas.
- VLK buvo pripažinta pažeidusia KĮ 4 str., nustatantį pareigą viešojo administravimo subjektams užtikrinti sąžiningos konkurencijos laisvę, vykdant su ūkinės veiklos reguliavimu susijusius uždavinius.
- VLK veiksmai nepašalina ūkio subjektų atsakomybės.
- VLK elgesys – atsakomybę lengvinanti aplinkybė.

3. Tyrimas farmacijos rinkoje

Galimi konkurencijos ribojimai

- Vertikalių, t.y. gamintojų – platintojų (didmenininkų) tarpusavio susitarimų nagrinėjimas.
- Nagrinėti galimi susitarimai, kuriais:
 - buvo apriboti klientai, kuriems didmenininkas gali parduoti sutartyje numatytas prekes;
 - gamintojai apribojo didmenininkų galimybes nustatyti savo pardavimų kainas.
- Specialios gamintojų kainos didmenininkams, kai vaistai parduodami viešuosiuose pirkimuose.
- Gamintojų ir didmenininkų tarpusavio santykiai pateikiant pasiūlymus viešuosiuose pirkimuose.

Ūkio subjektų veiksmų įvertinimas

- Tyrimas nutrauktas gavus ūkio subjektų įsipareigojimus:
 - užtikrinti, kad visose esamose ir (ar) naujai sudaromose vaistų ir (ar) medicinos priemonių distribucijos ar panašaus pobūdžio sutartyse būtų panaikintos ir (ar) nebūtų įrašomos nuostatos, tiesiogiai ar netiesiogiai numatančios (arba kurios gali būti aiškinamos kaip numatančios) didmeninių vaistų pardavėjų pareigą su gamintoju (tiekėju) derinti didmeninių vaistų pardavėjų siūlomas kainas ar kitas sąlygas ligoninių ar kitų biudžetinių įstaigų rengiamuose viešųjų pirkimų konkursuose, dėl kurių, siekiant užtikrinti konkurenciją rinkoje, sprendimą turi priimti pats didmeninis vaistų pardavėjas;
 - užtikrinti, kad tokio pobūdžio nuostatos ir atitinkami veiksmai nebūtų įgyvendinami praktikoje.

Rekomendacijos SAM

- nustatant vaistų bazinių kainų apskaičiavimo tvarką, atsižvelgti į gamintojų faktiškai taikomas kainas, kai vaistai didmeniniams platintojams yra parduodami perpardavimo ligoninių ir kitų biudžetinių įstaigų viešuosiuose konkursuose tikslais ir yra taikomos gamintojų nuolaidos nuo deklaruotos atitinkamo vaisto kainos.
- leisti lygiagrečiai importuoti vaistus, jei jų deklaruojama kaina yra mažesnė nei tokių pačių Lietuvos Respublikos rinkodaros teisės turėtojo analogiškos pakuotės vaistų deklaruojama kaina, nepriklausomai nuo atitinkamų kainų skirtumo.

Konkurencijos teisės taikymas farmacijos sektoriuje:
**Piktnaudžiavimas dominuojančia
padėtimi ir valstybinis reguliavimas**

Justina Paulauskaitė,
LR konkurencijos tarybos
Viešojo administravimo subjektų veiklos skyriaus vedėja

Turinys

1. Piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi:
 - Dominavimas ir draudžiami veiksmai
 - Piktnaudžiavimo formos
 - Praktiniai pavyzdžiai: Lietuva, Europos Sąjunga, kitos ES šalys
2. Valstybinis reguliavimas:
 - Ūkinės veiklos reguliavimas
 - Reguliavimu sukuriama ribojimai
 - Nepagrįsto ribojimo būdai ir praktiniai pavyzdžiai
 - Europos Komisijos farmacijos rinkos tyrimas

1. Piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi

Dominavimas ir draudžiami veiksmai

- Dominavimo prezumpcija:
 - vienas ūkio subjektas užima ne mažiau kaip 40 proc. rinkos dalies arba
 - keli didžiausi ūkio subjektai užima ne mažiau kaip 70 proc. rinkos dalies.
- ❖ Išimtis – mažmeninės prekybos ūkio subjektai: 30 ir 55 proc.
- Draudžiami veiksmai, kurie:
 - riboja ar gali riboti konkurenciją,
 - nepagrįstai varžo kitų ūkio subjektų galimybes veikti rinkoje arba
 - pažeidžia vartotojų interesus.

Piktnaudžiavimo formos

- Dominuojantis ūkio subjektas gali piktnaudžiauti:
 - Nesąžiningomis kainomis
 - Gamybos, rinkų ribojimais
 - Diskriminuodamas
 - Taikydamas susiejimą (primesdamas papildomus įsipareigojimus)
 - Atsisakymas tiekti
 - Spausdamas kainomis
 - Taikydamas išimtinio pirkimo ar lojalumo nuolaidas
 - Taikydamas grobuonišką kainodarą
 - Kitais būdais.

Piktnaudžiavimo pavyzdžiai: Lietuva

KT atsisakymai pradėti tyrimus:

- 2003 m. – ***Eurofarmacijos vaistinės.***
Skundas dėl nesąžiningų kainų primetimo.
KT – nėra pagrindo teigti, kad Eurofarmacijos vaistinės dominuoja.
- 2009 m. - ***GlaxoSmithKline Lietuva.***
Skundas dėl atsisakymo tiekti.
KT – pareiškėjas nepateikė įrodymų, kad GSK atsisakė tiekti ir kad tai galėjo sukelti konkurencijos ribojimus ar žalą vartotojams.

Piktnaudžiavimo pavyzdžiai: Europos Sąjunga

- 2005 m. – Europos Komisija – ***Astra Zeneca***

Piktnaudžiavimas reguliavimo sistema, siekiant, kad į rinką kuo vėliau patektų nepatentuoti vaistai, konkuruojantys su Astra Zeneca produktu „ Losec“.

Piktnaudžiavimas valstybinėmis procedūromis.

Astra Zeneca skirta 60 mln. Eurų bauda.

- 2008 m. – Teisingumo Teismas – ***Sot. Lélos kai Sia EE (Syfait II)***

Dominuojančios farmacijos įmonės atsisakymas įvykdyti jai pateiktus „įprastus“ didmenininkų užsakymus, siekiant sukliudyti šiuos vaistus eksportuoti į kitas valstybes, yra piktnaudžiavimas.

Piktnaudžiavimo pavyzdžiai: kitos ES šalys

- 2010 m. – Jungtinė Karalystė – **Reckitt Benckiser**.
Piktnaudžiavimas tiekiant alginatą ir skrandžio rūgštingumą mažinančius vaistus Nacionalinei sveikatos apsaugos tarnybai.
RB sutiko su pažeidimu ir sumokėjo 10,2 mln. GBP baudą.
- 2010 m. – Italija – **Pfizer**.
Vyksta tyrimas, *Pfizer* įtariama piktnaudžiavusi patentų sistema dirbtinai pratęsdama vaistui latanoprostui patentinę apsaugą.
Pfizer pateikė savo įsipareigojimus.
- 2006 m. – Latvija – **AGA**.
AGA skirtingiems pirkėjams taikė to paties produkto skirtingas kainas, nors tai buvo ekonomiškai nepagrįsta.
Bendrovei skirta 2% nuo bendrųjų pajamų bauda.

2. Valstybinis reguliavimas

Ūkinės veiklos reguliavimas

LR Konstitucijos 46 straipsnis saugo sąžiningos konkurencijos laisvę, ūkinės veiklos laisvę ir iniciatyvą, vartotojų gerovę.

Konstitucinis Teismas – ūkinės veiklos laisvė nėra absoliuti, valstybė reguliuoja ją taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei.

Ribojimo ir draudimo sąlygos:

- Ūkinės veiklos laisvė ribojama įstatymu,
- Ribojimai yra būtini siekiant apsaugoti konstitucines vertybes,
- Ribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei esmė,
- Yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo.

Reguliavimu sukuriami ribojimai

Valstybiniu reguliavimu:

- Ribojamas rinkos dalyvių skaičius ar jų įvairovė.
- Ribojamos rinkos dalyvių galimybės ar paskatos konkuruoti efektyviai.

Konkurencijos taryba nagrinėja, ar dėl tokio valstybinio reguliavimo nėra nepagrįstai ribojama konkurencija.

Konkurencijos įstatymo 4 straipsnis – pareiga viešojo administravimo subjektams užtikrinti sąžiningos konkurencijos laisvę.

Nepagrįsto ribojimo būdai ir praktiniai pavyzdžiai 1/2

Ribojamas rinkos dalyvių skaičius ir jų įvairovė:

- Rinkos dalyviui suteikiama išimtinė teisė.
- Paslauga ar prekė perkama iš vieno dalyvio ar iš apibrėžtos rinkos dalyvių grupės.
- Ūkio subjektams, siekiantiems vykdyti veiklą, nustatoma licencijavimo ar kitokia veiklos sankcionavimo tvarka.
- Nustatomas fiksuotas rinkos dalyvių skaičius.
- Reikšmingai pakeliamos ūkio subjektų, siekiančių įeiti į rinką ar išeiti iš jos, sąnaudos.

Nepagrįsto ribojimo būdai ir praktiniai pavyzdžiai 2/2

Ribojamos ūkio subjektų galimybės ar paskatos konkuruoti:

- Kainų reguliavimas.
- Reikalavimai prekių savybėms.
- Prekių pardavimo būdų / vietos ribojimas.
- Prekių reklamavimo ribojimas.
- Informacijos apie prekių kainas ir pardavimus viešas skelbimas.
- Nustatomas ar keičiamas intelektinės nuosavybės režimas.

Europos Komisijos farmacijos rinkos tyrimas

2008-2009 m. Europos Komisijos Konkurencijos direktorato Farmacijos sektoriaus rinkos tyrimas.

Tyrimo išvados:

- Generiniai vaistai rinką pasiekia per lėtai.
- Rinką pasiekia mažiau naujoviškų vaistų.
- Būtina nedelsiant sukurti ES patentą ir bylinėjimosi dėl patentų sistemą.

Europos Komisija – siekiant kontroliuoti valstybės biudžeto lėšas ir vartotojų bei pacientų labai užtikrinti plačias galimybes gauti vaistų, svarbiausias veiksnys yra konkurencija, ypač generinių vaistų sukuriama konkurencija.

Ačiū už dėmesį!

